

Suuria ongelmia ja yleistä marmatusta
Peruskoulujärjestelmään siirtyminen
Oulun alueen lehdissä vuoden 1974 kesällä ja syksyllä

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Historian kandidaatintutkielma
09.05.2020
Anna Laine

Sisällysluettelo

Johdanto	3
1. Yleisesti peruskoulusta ja sen tuomista eduista	8
1.1. Peruskouluun siirtymisen uutisointi.....	9
1.2. Peruskoulu eriarvoisuuden helpottajana lehdissä	11
2. Luokassa tapahtuneista muutoksista	14
2.1. Kouluaineiden muutokseen liittyvä uutisointi	14
2.2. Opetukseen vaikuttavat muutokset lehdissä	17
3. Oppilasmäärän kasvun tuomat ongelmat.....	22
3.1. Koulutilojen puutteen uutisoiminen	22
3.2. Koulukuljetukset puhuttavat lehdissä.....	27
4. Yksityisistä kouluista uutisoiminen	30
Loppulause	33
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	35

Johdanto

Suomessa neuvotellaan parhaillaan koulujärjestelmän uudistamisesta. Suunnitelmana on pidentää oppivelvollisuutta yhdeksästä kymmeneen vuoteen ja tehdä toisen asteen koulutus peruskoulun tavoin kokonaan ilmaiseksi. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen 10.12.2019 päivätyn ohjelman koulutusta koskevasta osiosta tulee ilmi halu tehdä koulujärjestelmästä entistä yhdenvertaisempi. Tavoitteena olisi vuoteen 2030 mennessä lisätä huomattavasti nuorten koulutustasoa kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Hallitus haluaa parantaa perusopetuksen laatua, tekemällä oppimisesta yksilöllisempää ja joustavampaa. Uudistukset koskisivat kaikkia koulutusjärjestelmän vaiheita, tavoitteena tuoda korkeampi koulutus kaikkien kansalaisten tavoitettaville.¹ Tutkielmani käsittelee 1974 Oulussa peruskoulujärjestelmään siirtymisen uutisointia. Vuonna 1968 voimaan tulleessa laissa koulujärjestelmän perusteista tarkoituksena oli nostaa Suomen koulutustasoa ja luoda yhdenvertaisempi yhteiskunta. Sekä vuonna 2019 annetussa hallituksen ohjelmassa, että vuoden 1968 lailla on pyritään samaan tavoitteeseen, yhdenvertaisempaan yhteiskuntaan.

Tutkimustehtäväni pohjautuu yhteen pääkysymykseen: Kuinka paljon lehdet uutisoivat koulujärjestelmämuutosta heinä- elo- ja syyskuussa 1974 ja minkä sävyistä uutisointi oli poliittisessa ja ideologisessa mielessä? Tutkielmassa pyrin lisäksi vastaamaan seuraaviin alakysymyksiin: Esiintyikö aiheesta mielipidekirjoittelua ja oliko se sävyiltään positiivista vai negatiivista? Minkälaisista koulumuutokseen liittyvistä aiheista uutisoitiin, miten uutisoitiin yleisesti uuden lukuvuoden alkamisesta Oulussa?

Primäärilähteeni ovat sanomalehdet Oulu-lehti sekä Kaleva, Pohjolan Työ ja Kansan Tahto ajanjaksolta 1.7.1974 - 30.9.1974. Virallisesti siirtyminen uuteen koulujärjestelmään tapahtui 1.8.1974 ja uusi lukuvuosi alkoi 19.8. Päätin rajata materiaalini yllä mainittuun aikaväliin, jotta saan lehtien ja ihmisten reaktion ennen muu-

¹ Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, 165-167.

tosta, sen tapahtuessa ja sen tuomien muutosten näkyessä jo selvemmin. Olen ottanut huomioon Oulun alueeseen kohdistuneet koulumuutokseen liittyvät uutiset, artikkelit, kolumnit ja mielipidepalstat. Tutkielmani tekemisen aikana kirjastojen aukioloon vaikuttanut COVID-19 viruspandemia on tehnyt mahdottomaksi minun varmentaa osan käyttämieni artikkelien ilmestymispäivämääriä. Olen lähdemateriaalin keräämisvaiheessa tarkistanut artikkelien kuuluvan käyttämäni aikarajauksen sisään, joka ei ole muuttunut alkuperäisestä työn edetessä. Artikkeleista, joiden ilmestymisen tarkkaa aikaa en ole voinut varmentaa, olen päivämäärän korvannut merkinnällä x.x.1974.

Oulun alueen lisäksi olen ottanut huomioon Lapin lääniin ja Oulun läänin itäiseen osaan kohdistuvan uutisoinnin. Nämä alueet siirtyivät peruskoulujärjestelmään jo vuosina 1972 ja 1973. Useat artikkelit vertaavat Lapin ja Kainuun alueiden kokeamia ongelmakohtia Oulun alueella koettuihin, joten päätin itse hyödyntää samanaista vertailua analyysissäni. En sisällyttä työhöni ammattikouluja ja lukioita, vaikka niissäkin tapahtui samanaikaisesti rakenteellisia muutoksia.

Valitsin käyttämäni lehdet ajatellen niiden levikkiä ja kohdeyleisön antamaa ideologista kirjoa. Näistä suurin 70 000 lukijalla, kuudesti viikossa ilmestyvä Kalevallehti oli virallisesti sitoutumaton, mutta kirjoituksissaan enemmän oikealle kallistunut. Pohjolan Työ oli vuonna 1974 kolmesti viikossa ilmestyvä sosiaalidemokraattinen lehti, jonka lukijakunta oli Kaleva-lehteen verrattuna pieni, vain 9 000 lukijaa. Vastapainona Kaleva-lehdelle käytän Pohjolan Työn lisäksi Kansan Tahto -aikakauslehteä. Vuonna 1974 Kansan Tahto oli Suomen Kansan Demokraattisen Liiton kannattama sanomalehti ja ilmestyi viidesti viikossa 20 000 lukijalle.² Näiden sanomalehtien lisäksi päätin ottaa mukaan kerran viikossa ilmestyneen paikallisen Oulu-lehden. Kaupunkilehtenä se kohdistui juuri Oulun alueelle ja oli vähemmän ideologisesti painottunut.³ Lehtien sisältöä tutkiessani lähdekriittinen puoli ei ole merkittävässä roolissa, vaan keskityn nimenomaan niihin teemoihin joista lehdet ja mielipidekirjoittajat kirjoittivat.

² Tiedot sanomalehtien levikistä ovat vuodelta 1975.

³ Manninen 1995, 368; Löyttyniemi 1998, 364.

Merkittävin osa käyttämäni tutkimuskirjallisuutta ovat seuraavat neljä Suomen koulujärjestelmiä ja -historiaa peruskoulumuutoksen tapahtuma-aikana käsittelevää kirjaa, Taimo Iisalton *Kouluopetuksen vaiheita; Keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin* vuodelta 1988, Pauli Kettulin ja Hannu Simolan toimittamasta kirjasta vuodelta 2012 *Tiedon ja osaamisen Suomi; Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle* olen käyttänyt edellä mainittujen toimittajien sekä Marja Jalavan ja Janne Varjon kirjoittamaa artikkelia *Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen* sekä neljäntenä Veli Nurmen *Kansakoulusta peruskouluun* vuodelta 1989. Näiden lisäksi olen käyttänyt Jukka Sarjalan artikkelia *Peruskoulun uudistuksen toimeenpano eduskunnassa ja valtioneuvostossa*, joka ilmestyi vuonna 1997 painetussa *Itsenäinen suomalainen koulu: Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997*. Sarjalan artikkelista sain tarvittavaa lisätietoa koulumuutoksen tapahtumista poliittisesta näkökulmasta katsottuna. Oulun kaupungin historian taustatietona käytin Turo Mannisen teosta *Oulun kaupungin historia VI 1945-1990* vuodelta 1995 ja Petri Huttusen teosta *Oulun kaupungin kansakoulu 1874-1974* vuodelta 1986.

Lehtien ja kirjojen lisäksi olen käyttänyt lähteinä Suomen asetuskokoelman Kansakoululakia numero 247 vuodelta 1957, josta olen löytänyt selvennyksiä kirjoissa vähemmän tarkasteltuihin kohtiin kansakoulun toiminnasta. Tarmo Mäki-Kuutin *Peruskoulu: tietoja oppilaille ja vanhemmille* -kirjasta vuodelta 1971 olen saanut lisätietoa peruskoulun rakenteesta oppiaineista ja tuntijaosta.

Tutkimukseni voidaan luokitella osaksi viestintähistoriaa, johon liittyy osaltaan myös poliittinen historia ja kouluhistoria. Käytän tutkimusmetodinä sanomalehtien uutisoinnin vertailuun kohdistuvaa laadullista sisällönanalyysiä, minkä vuoksi tutkielma etenee aiheittain, käyden läpi suurimmat lehdissä kirjoitetut puheenaiheet peruskouluun siirtymisestä. Aiempaa tutkimusta, jossa tarkasteltaisiin erityisesti valitsemieni lehtien julkaisemaa uutisointia koulujärjestelmän muutoksesta, ei ole. Aiheen valintaa perustelee edellä mainittu aiemman tutkimuksen puuttuminen ja yleinen ajankohtainen keskustelu uuden kattavamman koulumuutoksen tarpeesta yhteiskunnan koulutustarpeiden muuttuessa viimeisen viidenkymmenen vuoden ajan.

Historiallinen tausta

Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana Suomen tuotantoelämä alkoi entistä enemmän teknistyä ja monipuolistua. Teollisuuden ja kaupan alat tarvitsivat yhä enemmän sekä pidemmälle koulutettuja, että paremman peruskoulutuksen saaneita ihmisiä. Perinteisten maa- ja metsätalouden työpaikkojen osuuden laskiessa maan elinkeinorakenteessa kansalaisten tarvitsema osaaminen siirtyi entistä enemmän ruumiillisesta työstä ajattelutyöhön. Suomi tuli tilanteeseen, jossa ihmisten saama koulutus ei vastannut elinkeinoelämän tarpeita.⁴

Suomen koulujärjestelmän muuttaminen lähti käyntiin vuonna 1956, kun helmikuussa Suomen Kansan Demokraattinen Liitto teki eduskunnassa toivomusaloitteen koululaitoksen uudistamisesta yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti. Kuu-kautta myöhemmin maan hallitus asetti kouluohjelmakomitean pohtimaan lähiajan koulupoliittista ohjelmaa.⁵

Komitean mietintö uudesta oppivelvollisuuskoulusta valmistui vuonna 1959. Koulu perustuisi yhtenäiskouluperiaatteelle, olisi yhdeksänvuotinen ja koostuisi kolmesta asteesta: ala-, keski- ja yläasteesta.⁶ Neljä vuotta myöhemmin eduskunta hyväksyi lausuman, jossa hallitus velvoitettiin ryhtymään toimenpiteisiin peruskoulun uudistamiseksi yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon vuonna 1959 valmistuneen mietinnön ja antamaan välittömästi koulunuudistusta koskevat lakiesitykset eduskunnalle.⁷ Vielä samana vuonna osa Maalaisliiton kansanedustajista teki toivomusaloitteen peruskoulun uudistamisesta ja keskustelu eduskunnassa alkoi marraskuussa.⁸

Vuonna 1964 hallitus asetti Peruskoulukomitean laatimaan koulunuudistussuunnitelmaa 1959 valmistuneen mietinnön periaatteiden pohjalta. Se valmistui seu-

⁴ Nurmi 1989, 101.

⁵ Nurmi 1989, 86.

⁶ Kettunen & Simola 2012, 37.

⁷ Sarjala 1997, 126.

⁸ Nurmi 1989, 92.

raavana vuonna.⁹ Vuonna 1967 Suomen kansakoululaki muuttui, siten että se teki mahdolliseksi kansalaiskoulun ja kunnallisten keskikoulujen yhdistämisen peruskoulun yläasteen vastineeksi.¹⁰

Huhtikuussa 1967, peruskoulua koskeva lakiehdotus esiteltiin eduskunnassa, josta se siirtyi sivistysvaliokunnan käsiteltäväksi. Toukokuussa 1968 eduskunta hyväksyi lain koulujärjestelmän perusteista. Peruskouluun siirtymisen aikataulua työstävä komitea sai tehtävänsä valmiiksi syksyllä 1969. Suunnitelman mukaisesti peruskouluun siirtyminen tapahtui viidessä vuodessa ja aloittaen Lapin läänistä 1972 ja päättyen Helsinkiin 1977.¹¹ Uusi laki, laki koulujärjestelmän perusteista, tuli voimaan 1.8.1970¹² ja lopulliset toimeenpanosuunnitelmat vahvistettiin 23.3.1972.¹³

Oulun kaupunginvaltuusto vahvisti 19.11.1973 pitämässään kokouksessa Oulun kaupungin uuden koulusuunnitelman. Seuraavan vuoden elokuun ensimmäisenä päivänä Oulun kaupungin koululaitos siirtyi virallisesti uuteen koulujärjestelmään ja ensimmäiset peruskoululaiset aloittivat työnsä 19.8.1974.¹⁴

⁹ Iisalo 1988, 255.

¹⁰ Huttunen 1986, 185.

¹¹ Huttunen 1986, 186.

¹² Mäki-Kuutti 1971, 9.

¹³ Sarjala 1997, 138.

¹⁴ Huttunen 1986, 187.

1. Yleisesti peruskoulusta ja sen tuomista eduista

Peruskoulun tulo on varmasti eräs merkittävimmistä ja tärkeimmistä uudistuksista tässä maassa.¹⁵

Koulujärjestelmän vaihtuminen oli suuri ja pitkäkestoinen työ, joka vaikutti jokaisen Suomen silloisen ja tulevan oppilaan koulunkäyntiin. Vanhan ja uuden järjestelmän rakenteet olivat selvästi toisistaan poikkeavia.

Rinnakkaiskoulujärjestelmässä, eli kansakoulujärjestelmässä, kaikki lapset aloittivat seitsemänvuotiaana kansakoulun ja opiskelivat yhdessä neljä vuotta. Tämän jälkeen osa luokasta jatkoi kansakoulussa vielä kaksi vuotta, mutta toinen osa aloitti opintonsa keskikoulussa.¹⁶ Keskikoulun pääsykokeen suorittaneet oppilaat opiskelivat koulussa viisi vuotta, jonka jälkeen he saattoivat pyrkiä jatkamaan opiskelua lukioon tai ammatillisiin opistoihin. Oppilaat, jotka kävivät kansakoulua yhteensä kuusi vuotta siirtyivät sen jälkeen kaksivuotiseen kansalaiskouluun ja sitten mahdollisesti ammatilliseen kouluun. Rinnakkaiskoulujärjestelmässä lasten eriyttäminen alkoi siis jo yksitoistavuotiaana ja oppivelvollisuus kesti yhteensä kahdeksan vuotta eli kansa- ja kansalaiskoulun verran.¹⁷

Yhtenäis- eli peruskoulujärjestelmässä kaikki ikäluokat käyvät samaa koulua koko yhdeksänvuotisen oppivelvollisuuden ajan. Ala-asteen ensimmäinen luokka aloitetaan saman ikäisenä kuin kansakoulussa ja kuuden vuoden jälkeen siirrytään kolmivuotiselle yläasteelle, minkä jälkeen nuoret jatkavat usein opintojaan lukiossa tai ammattikoulussa.¹⁸ Uuden järjestelmän tarkoituksena oli lisätä kansan perussivistystä ja antaa yhä useammille mahdollisuus ja valmiudet jatkokouluttautumiseen. Tätä pidettiin välttämättömänä yhteiskunnan muututtua aikaisempaa teknologisemmaksi ja palvelupainotteiseksi.¹⁹

¹⁵ Heikki Seppälä "Kokemuksia koulu-uudistuksesta" (art.). Oulu-lehti (OL) x.x.1974.

¹⁶ Kansakoululaki 1.7.1957. *Suomen asetuskokoelma* (As.kok.) 247/1957.

¹⁷ Iisalo 1988, 244; Nurmi 1989, 52 - 53.

¹⁸ Nurmi 1989, 109.

¹⁹ Manninen 1995. 252 - 253; Nurmi 1989, 100 - 103 ja 108 - 110.

1.1. Peruskouluun siirtymisen uutisointi

Oulun alueen ensimmäinen vuosi peruskoulujärjestelmässä alkoi 19.8.1974. Tätä edeltävänä ja seuraavana päivänä Kaleva ja Kansan Tahto -sanomalehdissä esiintyi pieniä uutisia ja artikkeleita, joissa kerrottiin uuden kouluvuoden alkamisesta. Maanantaina 19.8.1974 noin 685 000 oppilasta aloitti uuden lukuvuoden. Heistä lähes 72 000 oli ensimmäisen luokan aloittavia lapsia. Elokuun alussa liittyi peruskoulujärjestelmään 106 uutta kuntaa, mikä nosti peruskoululaisten lukumäärän lähes 300 000 oppilaaseen. Oulun kaupunki oli näistä peruskouluun kuuluvista kunnista väkiluvultaan suurin.²⁰

Uutisointi käsitteli muutosten tuomien isojen etujen ja ongelmien lisäksi myös pienempiä arkipäiväisempiä asioita. Päivää ennen kouluvuoden alkamista 18.8. Kaleva -lehdessä muistutettiin autoilijoita ja ensiluokkalaisten vanhempia uusien koululaisten tuomista mahdollisista vaaratilanteista kaduilla ja maanteillä. Vanhempia kehoitettiin opastamaan lapsiaan tiellä liikkumiseen ja autoilijoita käyttämään tavallista enemmän varovaisuutta koulujen alkaessa.²¹ Varovaisuuteen koulutiellä kehoitettiin uudestaan 20.8. sekä Kaleva- että Kansan Tahto -lehdissä.²²

Koulujärjestelmän muutoksessa oli ongelmia, jotka johtivat negatiivisten mielipiteiden ilmaisemiseen lehtien mielipidepalstoilla. Oulu-lehdessä 5.9. nimimerkki Ihmettelevä isä arvosteli peruskoulun käynnistymisestä aiheutuvaa sekasortoa. Sekä oppilaat että opettajat olivat sekaisin muutoksista, oppilassiirrot aiheuttivat hämmennystä, työntekijöiden palkkojen laskemisessa ja maksamisessa oli ilmennyt ongelmia ja koulujen eri linjojen olemassaolosta ei ollut varmaa tietoa. Kirjoittaja pohti olisiko ollut järkevämpää tehdä koulumuutos hitaammassa aikataulussa, niin sanotusti ”järki kourassa”.²³

²⁰ ”Koulujärjestelmä muuttuu: Pyhän jälkeen ei enää kansakoululaisia” (art.). Kansan Tahto (KT) 17.8.1974; ”Oulu siirtymävuorossa” (art.). Kaleva (KA) 17.8.1974; KT 20.8.1974; KA 20.8.1974.

²¹ KA 18.8.1974.

²² KT 20.8.1974; KA 20.8.1974.

²³ Nim. Ihmettelevä isä ”Peruskoulun kumma tohina” (miel.). OL 5.9.1974.

Opettaja -nimimerkillä kirjoittanut kommentoi Oulu-lehdessä koulujohtaja Pentti Heinijoen 20.7.1974 Aamulehdelle antamaa haastattelua. Heinijoki oli haastattelussaan sanonut, että eteneminen samassa koulussa takaa paremmat kehitysmahdollisuudet. Tähän kirjoittaja oli vastannut tämän olevan pelkkä todistamaton fraasi ja monien lapsien suoriutuvan paremmin aloittaessaan uudessa ympäristössä. Hän myös totesi, että mahdollisuus käydä samaa koulua koko oppivelvollisuusajan ei kuitenkaan toteudu maaseudulla ja asutuskeskuksissakin vain osassa kouluja.²⁴

Lehdissä oli uutisoitu laajasti myös vuosina 1972-1973 peruskoulujärjestelmän aloittaneiden Kainuun ja Lapin läänin kohtaamista ongelmista, joista osa oli selvittämättä vielä pari vuotta myöhemmin. Oulun alueella ilmestyvissä lehdissä oli vuoden 1974 heinä-, elo- ja syyskuussa kirjoitettu useasti varsinkin Lappiin liittyen sekä uutisartikkeleita että mielipidekirjoituksia. Esiin oli noussut vaikeus saada päteviä opettajia syrjäalueiden kouluihin ja tarpeellisten opetustilojen puute. Nämä samat ongelmat toistuivat vuonna 1974 Oulun alueen siirtyessä peruskouluun.

Opettajajärjestöjen aloitteesta Oulun läänin kunnissa, joissa peruskouluun siirryttiin vuonna 1973, olivat opettajat laatineet yhteenvedon kokemuksistaan ja mielipiteistään. Tämän tarkoituksena on ollut koota opettajien havaintoja peruskoulun vaikutuksista ja mukanaan tuomista muutoksista. Tulen analyysissäni viittaamaan tähän opettajien kokoamaan yhteenveotoon joten jatkossa lyhennän ryhmän esitellyn muotoon *peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenveoto*.

Itse siirtymä peruskoulujärjestelmään ei saanut aikaan huomattavaa määrää uutisointia. Vuosina 1972 ja 1973 osa alueista Suomessa oli jo siirtynyt peruskouluun, mikä on saattanut vaikuttaa lehtien reaktioon Oulun siirtyessä. Vaikka negatiivisia mielipiteitä peruskoulusta julkaistiin kaikissa neljässä sanomalehdessä, ei itse siirtyminen toiseen koulujärjestelmään aiheuttanut yhtä paljon kommentteja. Vain Oulu-lehti julkaisi kaksi mielipidekirjoitusta, joista ensimmäinen ilmestyi jo ennen koulujen alkamista. Toinen mielipidekirjoituksista ilmestyi 5.9., jolloin peruskou-

²⁴ Nim. Opettaja "Hämärä peruskoulukäsité" (miel.). OL x.x.1974.

luun siirtymisen aiheuttamat muutokset ja ongelmakohdat näkyivät jo selkeämmin oppilaille ja heidän vanhemmilleen.

1.2. Peruskoulu eriarvoisuuden helpottajana lehdissä

Peruskoulujärjestelmän tarkoituksena oli pyrkiä poistamaan tai ainakin minimoimaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Muutoksen tavoitteena oli turvata kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen perheen varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta. Peruskoululainsäädäntö takasi kaikille oppilaille maksuttoman opetuksen, oppikirjat, opetusmateriaalit ja -välineet, jokapäiväisen aterian, kouluterveydenhuollon sekä koulukuljetukset tai mahdolliset asuntolakulut. Kaleva -lehti oli kahdesti julkaissut artikkelin aiheesta. Ensin ennen koulujen alkamista 17.8.1974 ja uudestaan saman kuun lopussa 31. päivä. Pohjolan Työ julkaisi myös samanaiheisen artikkelin 17.8.²⁵

Rinnakkaiskoulujärjestelmän ongelmana oli ilmaisen kansa- ja kansalaiskoulun sekä maksullisen oppikoulun välinen kuilu. Varsinkin vähävaraisten ja syrjäseutujen vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lastensa koulutuksen tasoon oli alhainen. Oppikoulun lukuvuosimaksun ja oppimateriaalikulujen päälle saattoi koulumatkan ollessa pitkä tulla kuljetusmaksuja tai opiston asuntolassa asumisen kulut. Oppikouluissa oli jonkin verran vapaaoppilas- ja puolivapaaoppilaspaikkoja koulussa menestyneille vähävaraisten perheiden lapsille. Niitä ei kuitenkaan ollut läheskään riittävästi kysyntään nähden.²⁶ Oulu- ja Kansan Tahto -lehdissä haluttiin painottaa uuden koulujärjestelmän lisäävän yhdenvertaisuutta tarjoamalla enemmän henkilökohtaista apua oppimiseen sitä tarvitseville. Ennen koulun tarjoamaa tukiope- tusta luokan ulkopuolella apua tarvitsevat lapset joutuivat turvautumaan vanhempiensa osaamiseen. Tämä asetti lapset auttamatta eriarvoiseen asemaan vanhempien koulutustason perusteella.²⁷

²⁵ Mäki-Kuutti 1971, 121; "Maanantaina mennään Oulussa peruskouluun" (art.). PT 17.8.1974; "Oulu siirtymisvuorossa" (art.). KA 17.8.1974; "Peruskoululaiselle on kaikki ilmaista" (art.). KA 31.8.1974 .

²⁶ Sarjala 1997, 133.

²⁷ "Koulujärjestelmä muuttuu: Pyhän jälkeen ei enää peruskoululaisia" (art.). KT 17.8.1974; "Hyviä kokemuksia, mutta..." (art.). OL x.x.

Suuret uudistukset eivät toteudu kivutta. Ongelmien ilmettyä koulu-uudistus herätti myös valtavan mielipiteiden ryöpyn. Puolustajat ja vastustajat eivät säästelleet sanojaan. Turun apulaiskaupunginjohtaja Johannes Koikkalainen puolusti Pohjolan Työ -lehdessä julkaistussa haastattelussa koulumuutoksen tarpeellisuutta toteamalla että;

*Taloudellista tasa-arvoa ei voida saavuttaa ilman tiedollista tasa-arvoa. Uudessa koulujärjestelmässä on olemassa perusta sille, että kaikilla on mahdollisuus samaan perustietomäärään.*²⁸

Kaleva -lehden artikkelissa 29. syyskuuta haastateltiin Sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustajaa ja opetusministeri Ulf Sundqvistiä, joka näki koulu-uudistuksen yhdenvertaisemman ja demokraattisemman yhteiskunnan edellyttäjänä. Hän syytti eduskunnassa oppositiossa ollutta oikeistoa yrityksistä mustamaalata peruskoulujärjestelmää ja heidän negatiivisen reaktionsa olevan pelkoa yhteiskunnan muuttumisesta sosialistisempaan suuntaan.²⁹

Peruskoulun tarpeellisuudelle löytyi myös vastustajia. Ilman nimimerkkiä Kaleva -lehdessä 18.8.1974 julkaistussa pakinassa ei nähty tarvetta koko koulu-uudistukselle. Peruskoulua perusteltiin ratkaisuna lisätä tasa-arvoa Suomessa antamalla kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautumiseen. Tähän kirjoittaja vastasi tuomalla esiin lasten vanhempien erilaisten ammattien kirjon yhteiskunnan jokaiselta tasolta itse käymässään koulussa. Hän korosti, että koulussa ei ollut elitismia eikä muuta eriarvoisuutta. Kirjoittajan mielestä oli tarpeeksi lukukausimaksuista vapaita oppilaspaiikkoja ja kaikilla oli mahdollisuus käydä koulua niin pitkään kuin halusi. Koululaisten vanhemmille helpotusta tuovaa koulumaksujen poistumista hän vähätteli vertaamalla sitä jatkuvasti nouseviin veroihin.³⁰

²⁸ "Uusi koulujärjestelmä innostaa" (art.). PT 24.8.1974.

²⁹ "Ulf Sundqvist Oulussa" (art.). KA 29.9.1974.

³⁰ Esko Saarinen "Penninen Peruskouluun" (pak.). KA 18.8.1974.

Toisessa mielipidekirjoituksessa kommentoitiin peruskoulun tuoman koulutuksellisen yhdenvertaisuuden todellisuutta. Oulu -lehdessä nimimerkki Opettaja ei uskonut peruskoulun tuovan tarpeeksi suurta yhteiskunnallista muutosta, koska se edelleen asetti maaseudun lapset huonompaan asemaan. Heillä tulisi edelleen olemaan pienempi mahdollisuus käydä koko oppivelvollisuuden ajan samaa koulua ja liian pitkät välimatkat rasittaisivat lapsia jatkossakin. Keskkikouluun pyrkimisen tuoma lasten erottelu oli kirjoittajan mukaan vain siirtynyt myöhemmäksi ja oli mieletöntä istuttaa lapsiin ajatusta että peruskoulun käyneenä he voivat valmistua mihin ammattiin tahansa.³¹

Vaikka peruskoulu oli ilmainen ja siihen tarvittavien varojen kerääminen siirtyi oppilaiden vanhemmilta yleisen verotuksen alle, koettiin niin sanotusti ilmainen koulu laajasti positiivisena asiana. Toiveena olikin, että tämä ilmaisen koulutuksen tarjoaminen laajenisi kattamaan myös lukiot ja ammattikoulut. Joillekin olikin jäänyt epäselväksi tuleeko tämä käytäntö uudistuksen myötä kattamaan ylemmätkin koulutustasot, kuten nimimerkillä 9-luokkalainen kirjoitti Kaleva -lehteen 25.9.1974.³²

Peruskoulujärjestelmään siirtymisen aiheuttama muutos Suomen yhteiskunnassa oli toisille suuri ja kauan odotettu onni. Toisille se taas edusti työväestön ”paapomista” ja tarpeetonta verojen nousua. Kaleva- ja Pohjolan Työ -lehdissä sekä Oulu-lehdessä julkaistiin kirjoituksia peruskoulun vaikutuksista kansalaisten yhdenvertaisuuteen. Sosiaalidemokraattista puoluetta kannattava Pohjolan Työ -lehti julkaisi erittäin positiivisen artikkelin, jossa puolustettiin koulu-uudistuksen tarvetta muuttuvassa yhteiskunnassa.

Kaleva -lehti julkaisi aiheesta kaksi mielipidekirjoitusta. Ensimmäisessä kirjoittaja puolustaa koulumuutoksen tarvetta, kun taas toisessa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja hyökkäsi peruskoulua vastaan. Antamalla äänen molemmille kannoille Kaleva -lehti oli pystynyt esiintymään mahdollisimman puolueettomana asiassa, joka vaikutti kaikkiin sen lukijoihin.

³¹ Nim. Opettaja ”Hämärä peruskoulukäsité” (miel.). OL x.x.1974.

³² ”Peruskoulusta” (miel.). KA 25.9.1974.

2. Luokassa tapahtuneista muutoksista

2.1. Kouluaineiden muutokseen liittyvä uutisointi

Uskonnonopetus pyritään poistamaan vähitellen kokonaan, seurauksena on että lapsista tulee pakanuuden pimeydessä eläviä. Nykyiset koulu-uudistus suunnitelmat toteutettuina johdattavat lapset helvetin tielle³³

Yhtenä uuteen koulujärjestelmään siirtymisen tarkoituksena oli antaa kattavampi yleissivistys kansalaisille. Varsinkin matematiikan ja vieraiden kielten asema muuttui, koska vanhassa järjestelmässä ne painoutuivat keskikouluun ja lukioon, jotka vain osa lapsista kävi. Ero keskikoulun ja kansalaiskoulun oppilaiden osaa- mistasossa oli varsinkin näissä aineissa huomattava.³⁴ Toinen peruskoulun myötä tapahtunut muutos oli perinteisesti yhteiskunnan hyvinvoinnille tärkeänä pidetyn uskonnon opetuksen väheneminen vieraiden kielten kustannuksella. Peruskoulun yläasteella suurin osa opetuksesta oli yhteistä kaikille lapsille, mutta oppilaalla oli mahdollisuus valita erilaajuisia oppimääriä, muun muassa vieraissa kielissä, ja joi- takin niin sanottuja valinnaisaineita. Varsinaisen erikoistumisen haluttiin tapahtu- van vasta peruskoulun päätyttyä.³⁵

Äidinkielen opettajain liiton edustajien mukaan yläasteen äidinkielen tuntimäärä oli, varsinkin 7. luokalla, liian pieni. Tämä tuli ilmi Kaleva -lehdessä 28.7.1974 jul- kaistussa artikkelissa. Ilman tuntimäärien lisäystä liitto pelkäsi oppimisen tason laskevan alle minimitavoitteiden. Vain riittävä tuntimäärä takaisi opettajien mie- lestä peruskoulua käyville nykyaikaisen yhteiskunnan vaatiman äidinkielen taidon. Se oli liiton mukaan välttämätön muita aineita opiskeltaessa. Tuntimäärä laskikin ala-asteen kuudennelta luokalta yläasteen seitsemännelle luokalle mentäessä vii- destä kahteen.³⁶ Kouluhallituksen ilmoituksen mukaan sen oli tarkoitus vielä tar-

³³ J. Einola "Kouluasioista" (miel.). OL x.x.1974.

³⁴ Huttunen 1986, 184.

³⁵ Sarjala 1997, 131.

³⁶ "Lisää tunteja yläasteelle" (art.). KA 28.7.1974.

kistaa opetussuunnitelmaa tuntimäärien osalta ennen uuden lukuvuoden alkamista. Muutosta tuntimääriin ei Oulu-lehden uutisen mukaan kuitenkaan toteutettu.³⁷

Peruskoulun opetussuunnitelmassa uskonnon opetuksen määrää oli vähennetty kolmasosaan aikaisemmasta. Muutos koski yläasteen seitsemättä ja yhdeksättä luokkaa. Kaleva ja Oulu-lehtien uutisten ja artikkelien perusteella tämä oli huolestuttanut uskonnon opettajia, jotka olivat kouluhallitukselle lähetetyssä kirjelmäsään ilmaisseet huolensa ja halunsa pitää tuntimäärä aikaisemmalla tasolla. Opettajat pelkäsivät uskonnon opetuksen tason laskevan ja uskonnon opettajien virkojen vähenevän.³⁸ Oulu-lehdessä ja Kaleva -lehdessä 29.8. kirjoitettujen mielipiteiden mukaan uskonnon opetuksen määrän väheneminen yli puolella johtaisi nuorisorikollisuuden nousuun, vastuuntunnon vähittäiseen häviämiseen ja terveiden elämäntapojen unohtumiseen. Näin katsottiin tapahtuneen jo Ruotsissa, jossa sen ajateltiin johtaneen pinnaukseen, lasten päihteiden käyttöön, oppimisen tason romahtamiseen, kurin puutteeseen ja ei-väliä -asenteen yleistymiseen. Rautaisen kurin ylläpitämisen katsottiin olevan ainoa keino välttää Ruotsin tilanne koulussa ja opetuksessa.³⁹

Kansan Tahto -lehden 15.8. julkaiseman Marjatta Nenosen mielipidekirjoituksen mukaan peruskoulun opetussuunnitelmaa laadittaessa ei oltu tarpeeksi otettu huomioon lapsia, jotka luterilaiseen kirkkoon kuulumattomina eivät osallistuneet uskonnon tunneille. Suunnitelmaan oli kyllä kirjattu vaihtoehtoiseksi oppiaineeksi uskontojen historia ja siveysoppi, mutta koulujen tasolla tämä ei tuntunut toteutuvan. Näitä lapsia katsottiin olevan liian vähän koulua kohden ja erilaisten lukujärjestysten vuoksi useasta koulusta koottua ryhmää oli vaikea toteuttaa. Toinen ongelma oli siveysopin oppikirjan puuttuminen. Aikaisemmin käytettyä kirjaa ei oltu painettu enää vuosiin ja uuden kirjoittamisesta ei ollut tietoa. Nenosen mukaan vanhemmat usein halusivat luterilaiseen kirkkoon kuulumattoman lapsensa osal-

³⁷ OL x.x.1974.

³⁸ KA x.x.1974.

³⁹ J. Einola "Kouluasioista" (miel.). OL x.x.1974; "Peruskoulu ja kasvatus" (miel.). KA 29.8.1974.

listuvan muiden lasten kanssa perinteiselle uskontotunnille, jotta he eivät erottuisi liikaa luokassa.⁴⁰

Kansan Tahto -lehteen 31.8. mielipidepalstalle kirjoittanut Tauno Vesala oli huolissaan päivänavauksen käyttämisestä oikeistolaisena propagandavälineenä lasten manipuloimisessa. Vesala katsoi kaikille koulun oppilaille yhteisen päivänavauksen olevan paras mahdollinen tilaisuus propagandan levittämiseen.

Heikäläiset tahtoisivat edelleenkin pakkosyöttää työläisluokan lapsille henkisen ja taloudellisen alemmuuden käytöstavat.

Kun päivänavausta aikaisemmin kutsuttiin aamuhartaudeksi, viestin sisältö oli selvästi kristillinen virren ja rukouksen kanssa. Hän mainitsi myös opettajien mahdollisen oman poliittisen suuntauksen ja sen tahattoman tai tahallisen syöttämisen lapsille heidän tietämättään. Koulukirjatkin katsottiin kirjoituksessa liian oikeistolaisiksi. Pienen oppilaan tulikin olla hyvin tarkka tunnilla voidakseen ymmärtää asioiden oikean laidan oppikirjan ja opettajan yrittäessä vääristää tosiasioita. Äidinkieli ja historia olivat kirjoittajan mielestä mitä suurimpia vääristelyn kohteita. Kirjoituksen mukaan äidinkielen tuntien yksi tarkoitus näytti olevan saada oppilaat uskomaan kirjojen olevan kaiken politiikan yläpuolella. Vesalan mielestä kaikki kirjat olivat ideologisesti painottuneita ja valittu hyvin huolella koulujen käyttöön. Historia oli hänen mielestään eniten poliittisesti sävytetty oppiaine. Jo vuosien ajan maan historiaa oli muokattu oikeistolaisen paineen alla, vaikka työväenliikkeet olivat saaneet aikaan korjauksia pahimpiin historiankirjoissa painettuihin vääristelyihin.⁴¹

Vanhoiden kouluaineiden rinnalle oli peruskouluun lisäksi ehdotettu uutta oppiainetta, esperantoa. Suomen Opettajain Esperantoliiton ja kouluhallituksen mielestä kansainvälinen kieli esperanto sopi valinnaiseksi kolmanneksi kieleksi peruskoulun yläasteen kieliohjelmaan. Varsinais-Suomessa, Someron yhteiskoulussa toteu-

⁴⁰ Marjatta Nenonen "Siveysoppi peruskoulussa: Tavoitteet ovat, oppikirja puuttuu" (miel.). KT 15.8.1974.

⁴¹ Tauno Vesala "Kyllä kunnollinen päivänavaus sen kehnomman opetuksen voittaa" (miel.). KT 31.8.1974.

tetun kokeilun perusteella kouluhallitus lausunnossaan katsoi sen oppimisen tahtuvan muita kieliä nopeammin ja helpottavan muiden kielten omaksumista. Kansan Tahto -lehdessä 14.9. julkaistun uutisen perusteella Kouluhallitus tutki esperanton soveltuvuutta koulujärjestelmään ja sen mahdollista lisäämistä kielten opetukseen.⁴²

Vaikka koulujärjestelmämuutos nähtiin yleisesti odotettuna ja tarpeellisena yhteiskunnallisena uudistuksena, eivät kaikki pitäneet sen aiheuttamista muutoksista oppiaineisiin. Varsinkin äidinkielen ja uskonnon oppiaineiden tuntimäärien muutokset saivat aikaan voimakkaitakin reaktioita. Näiden vähentämisellä pelättiin olevan kauaskantoisia ja laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Aihetta käsiteltiin lehdissä kolmesti parin lukuvuoden alkamisen aikoihin. Kaksi näistä kirjoituksista olivat mielipiteitä, jotka pyrkivät maalaamaan uhkakuvia nuorisokulttuurin valtaamasta ei-kristillisestä yhteiskunnasta ja ”vajoamisesta Ruotsin tasolle”. Kansan Tahto -lehden mielipidekirjoitukset kouluaineisiin kohdistuneista muutoksista olivat enemmän ideologisesti sävytettyjä kuin Kaleva -lehden tai Oulu-lehden julkaisemat. Varsinaista uutisointia Kansan Tahto- tai Pohjolan Työ -lehdet eivät aiheesta julkaisseet.

2.2. Opetukseen vaikuttavat muutokset lehdissä

Peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenvedoa käytettiin uutisoinnin yhteydessä useasti. Kaleva -lehdessä 30.7.1974 ja 1.8.1974 julkaistuissa artikkeleissa kerrottiin opettajien näkökulmasta sekä hyvät että huonot puolet peruskoulujärjestelmään siirtymisestä. Opettajat kehuivat peruskoulun suosimaa yksilöllistä ohjausta ja järjestelmän painottamaa oma-aloitteisuutta. Positiivisena pidettiin luokkaryhmien pienentämistä ja opetustapojen muuttumista pienryhmätyöskentelypainotteiseksi. Negatiivisia huomioita opettajat antoivat kunnollisten opetustilojen puutteesta ja oman työmääränsä lisääntymisestä palkkaansa nähden.⁴³

⁴² KT 14.9.1974.

⁴³ ”Oulun lääni peruskouluun: Koulutuspäiviltä uudistettuja opetusohjelmia” (art.). KA 30.7.1974; ”Peruskoulu lisännyt virikkeitä ja työtä” (art.). KA 1.8.1974.

Pohjolan Työ julkaisi artikkelin samasta aiheesta elokuun ensimmäinen päivä. Artikkelissa toistuivat Kaleva -lehdissä esiin tulleet opettajien positiiviset ja negatiiviset lausunnot, mutta lisäyksenä oli huomio tarkoitukseen sopivan opetusmateriaalin puuttumisesta. Pohjolan Työ oli lisännyt artikkeliinsa opettajien kommentin, jonka mukaan peruskoulumuutoksen onnistumiseen opettajat ”tarvitsevat koko toimivan yhteiskunnan painavan ja näkyvän tuen”.⁴⁴

Oulu-lehti oli kolmas sanomalehti, joka oli sisällyttänyt uutisointiinsa tietoa peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenvedosta. Artikkelin kattoi sanasta sanaan samat asiat kuin Pohjolan Työ -lehden artikkeli. Lisäyksenä oli kirjoitettu opettajien positiiviset kommentit oppimista parantavasta tukiopetuksesta ja koulurauhan säilymisestä muuttuneessa järjestelmässä, mistä ihmiset olivat aikaisemmin olleet huolissaan.⁴⁵

Oulun alueen lehdissä oli oudoksuttu sitä, ettei koulumuutosta suunniteltaessa ollut otettu huomioon lisääntyvää opettajien tarvetta. Kansa Tahto -lehden artikkelissa 24.8. kirjoitettiin, että varsinkin aineopettajien ja ala-asteen luokanopettajien määrässä ja tasossa oli havaittu puutteita. Vuotta aiemmin peruskouluun siirtyneissä Lapissa ja Kainuussa oli todettu viidenneksen opettajista olevan epäpäteviä. Näillä alueilla vallitsevan opettajapulnan vuoksi epäpätevien opettajien korvaaminen pätevillä oli vaikeaa.⁴⁶ Kasvaneen opettajatarpeen vuoksi syksyllä 1974 peruskoulun luokanopettajien koulutukseen otettiin enemmän opiskelijoita kuin aikaisemmin. Koulutettavien määrä nostettiin edellisen syksyn 688 opiskelijasta 800 opiskelijaan. Kouluhallitus oli ilmoittanut lisänneensä myös opettajankoulutuksen auskultointipaikkoja, mutta se ei auttanut vallitsevaan tilanteeseen. Opettajankoulutuksen aloituspaikkojen nostamisen lisäksi oli Turussa, Jyväskylässä, Oulussa, Tampereella ja Hämeenlinnassa aloitettu luokanopettajien pikakoulutus. Koulutus kesti puolitoista vuotta ja edellytti humanististen tieteiden tai filosofian kandidaatin tutkintoa. Opettajakoulutuksen lisäämisestä kirjoitettiin Kaleva -lehdessä ensin

⁴⁴ ”Tutkimus Oulun läänissä: Peruskoulu lisännyt virikkeitä ja työtä” (art.). PT 1.8.1974.

⁴⁵ ”Hyviä kokemuksia, mutta...” (art.). OL x.x.1974.

⁴⁶ ”Pohjoisen opettajista viidennes epäpäteviä” (art.). KT 24.8.1974.

17.8. ja myöhemmin uudestaan 24.9., kun luokanopettajien pikakoulutus oli pääsyt alkamaan.⁴⁷

Kaleva -lehden 17. ja 18. elokuuta sekä Pohjolan Työ -lehdessä 24.8. ilmestyneissä artikkeleissa Kouluhallituksen mukaan opettajapula oli pahin Itä- ja Pohjois-Suomen kunnissa. Oulun läänin peruskouluissa alle kolmasosa erityisopettajista oli päteviä ja englannin opettajista alle puolet. Yhtenä ratkaisuna Lapin läänin ja aikaisemmin peruskouluun siirtyneessä Oulun läänin itäisen osan opettajapulaan oli kouluhallituksen käymissä neuvotteluissa ehdotettu asuntojen saamisen helpottamista opettajille syrjäisempien koulujen läheisyydestä. Näillä alueilla oli jouduttu ottamaan ala-asteen luokanopettajiksi jopa vasta ylioppilaaksi valmistuneita. Tämän katsottiin vaikuttaneen negatiivisesti opetuksen tasoon. Lasten vanhemmat olivatkin huolissaan peruskoulun toteutumisen onnistumisesta alueella. Uusilta peruskoulun opettajilta edellytettiin ylempää korkeakoulututkintoa, kun aikaisemmin se oli nähty tarpeelliseksi vain oppikoulun opettajille. Kansakoulun opettajaksi pääsi suorittuaan viisivuotisen opettajaseminaarin, jonka keskikoulun käyneet voivat suorittaa lyhyemmässä ajassa. Koulujärjestelmän muuttuessa entiset kansakoulunopettajat siirtyivät luokanopettajiksi ja oppikoulun opettajat aineopettajiksi.⁴⁸ Kansan Tahto -lehden 24.8. kirjoitetussa artikkelissa Kainuun tarkastuspiirin opetusneuvos Martti Kärkkäinen kannatti opettajien ”valmistuksen” lisäämistä poikkeuskoulutuksella, virkojen täyttämiskiellon vapauttamista ja opettajien asuntotilanteen parantamista.⁴⁹

Kaleva -lehden 1.8. ilmestyneessä mielipidepalstassa nimimerkillä Kyllästynyt valitti opettajien lisääntyneen työmäärän olevan epätasapainossa heidän palkkaansa nähden.⁵⁰

⁴⁷ KA 24.9.1974; ”Pätevistä opettajista yhä huutava puute” (art.). KA 17.8.1974.

⁴⁸ ”Pätevistä opettajista yhä huutava puute” (art.). KA 17.8.1974; ”Uusi koulujärjestelmä innostaa” (art.). PT 24.8.1974; ”Opettajat eivät muuta mielellään syrjäseuduille” (art.). KA 18.8.1974.

⁴⁹ ”Pohjoisen opettajista viidennes epäpäteviä” (art.). KT 24.8.1974.

⁵⁰ Nim. Kyllästynyt ”Opettajien paperihommat” (miel.). KA 25.9.1974.

*Ope on ope eikä konttoristi. Open palkka on siksi pieni, että pantaisko konttoristin palkka päälle ja työntäkää suunnittelijat sitten luomuksianne opettajien harmiksi.*⁵¹

Sama ongelma ilmeni Pohjolan Työ- ja Kaleva -lehtien 1.8. ilmestyneissä artikkeleissa, joissa opettajat itse sanoivat työmääränsä lisääntyneen peruskoulun myötä, mutta tämä ei näkynyt heidän palkkassaan. Oppituntien valmistaminen ja suunnittelu vaativat aikaisempaa enemmän työtä ja aikaa. Yläasteella oppilaiden määrän lisäksi myös tuntimäärät olivat lisääntyneet entiseen oppikouluun verrattuna. Tähän nähden vieraiden kielten, matematiikan, fysiikan ja kemian opettajien virkoja oli perustettu suhteessa liian vähän. Kouluhallituksen esityksestä myös erityisopettajien ja englannin kielen opettajien paikkoja oli lisätty, mutta tämä muutos vaikuttaisi vasta kolmen vuoden viiveellä.⁵²

Pätevien opettajien lisäksi myös toinen opetuksen tasoon vaikuttanut aihe tuli ilmi sanomalehdistä. Pohjolan Työ- ja Kansan Tahto -lehdissä 1.8. sekä Kaleva -lehdessä 17.8. kirjoitettiin opetusvälineiden huolta herättävästä pulasta. Kunnat eivät olleet varanneet riittävästi määrärahaa vastaamaan lisääntyneitä oppilasmääriä. Muuttuneet opetustavat olivat johtaneet uudenlaisen opetusmateriaalin tarpeeseen, mikä oli lisännyt kuntien kustannuksia ja tavarantuottajien painetta tilausten toimittamiseen. Peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenvedon mukaan opetusmateriaaliongelmien olivat vaikeuttaneet sekä heidän että lasten tehokasta työskentelyä. Myös koulujen kirjastot oli havaittu puutteellisiksi tai vanhentuneiksi.⁵³

Tuiran yläasteen rehtori Sanni Karjalainen oli Kaleva -lehdessä 20.8. ilmestyneessä uutisessa todennut, että vielä pari päivää ennen peruskoulun ensimmäisen lukukauden alkamista osa koulutarvikkeista oli saapumatta. Keväällä ja kesän alussa tehdyistä tilauksista puuttui muun muassa paperitavaroita, kyniä ja kumeja. Tui-

⁵¹ Nim. Kyllästynyt "Opettajien paperihommat" (miel.). KA 25.9.1974.

⁵² "Peruskoulu lisää virikkeitä ja työtä" (art.). KA 1.8.1974; "Tutkimus Oulun läänissä: Peruskoulu lisännyt virikkeitä ja työtä" (art.). PT 1.8.1974.

⁵³ "Opettajat pelkäävät peruskoulun jäävän hallintomalliksi" (art.). KT 1.8.1974; "Tutkimus Oulun läänissä: Peruskoulu lisännyt virikkeitä ja työtä" (art.). PT 1.8.1974; "Tuiran koulussa oli pulpetti-pula" (art.). KA 17.8.1974.

ran koulussa tavarapula ei Karjalaisen mukaan ollut vielä huolestuttava edellisvuosien ylijäämävaraston vuoksi.⁵⁴

Peruskouluun siirtymisen aiheuttama pula pätevistä opettajista sai huomiota kaikissa neljässä lehdessä. Kaleva, Pohjolan Työ ja Oulu-lehti julkaisivat artikkeleissaan otteita peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenvedosta, jonka yhtenä aiheena oli opettajapula, varsinkin syrjäisemmillä alueilla. Kaleva, Kansan Tahto ja Pohjolan Työ vertasivat lisäksi Lapin ja Kainuun alueen yli vuoden jatkunutta kamppailua pätevien opettajien saamiseksi. Nämä artikkelit ilmestyivät uuden kouluvuoden alkamisen aikoihin, jolloin opettajapula ei vielä ollut niin laajalti tiedossa Oulun alueella. Viimeisin artikkeli pätevien opettajien aiheuttamasta ongelmasta ilmestyi Kansan Tahto -lehdessä 24.8. Tämän jälkeen muut peruskoulujärjestelmään siirtymisen ongelmat ja muutokset siirsivät lehtien huomion pois asiasta, jonka selvittämiseen ei kuitenkaan ollut nopeaa ratkaisua.

Uusi koulujärjestelmä johti myös uudenlaisen opetusmateriaalin tarpeeseen. Pohjolan Työ, Kansan Tahto ja Kaleva uutisoivat ennen koulujen alkamista 1. ja 17. elokuuta koulujen ilmaisemasta opetusvälineiden puutteesta. Viimeinen artikkeli aiheesta ilmestyi 20.8. eli koulujen käynnistymisen jälkeisenä päivänä, jolloin osassa kouluja opetusmateriaalia odotettiin edelleen. Opettajapulan tavoin myös uutisointi opetusmateriaaleista loppui hyvin yhtäkkiä, ilman lisätietoja ongelman ratkeamisesta.

⁵⁴ KA 20.8.1974.

3. Oppilasmäärän kasvun tuomat ongelmat

3.1. Koulutilojen puutteen uutisoiminen

Liian pienet koulut, peruskouluopetukseen sopimattomat huoneet ja oppilaiden kasvanut määrä olivat ongelmia, joka synnyttivät paljon uutisointia Oulun alueen lehdissä. Kaleva, Kansan Tahto, Pohjolan Työ ja Oulu-lehti julkaisivat kaikki elokuun alussa artikkeleita, joissa käsiteltiin Peruskouluun aikaisemmin siirtyneiden opettajien yhteenvedossa esille tullutta koulutilojen tuottamaa ongelmaa. Näissä artikkeleissa todettiin että, peruskouluopetuksen vaatimukset täyttäviä tiloja ei muutoksen tapahtuessa ollut yhdessäkään Oulun läänissä koulussa. Yhteenvedon mukaan tila-ongelma muodostikin suurimman ongelman opetukselle. Vanhoissa koulurakennuksissa luokkahuoneet olivat suuria, eivätkä ne olleet käytännölliset peruskoulun suosimaan pienryhmäopetukseen. Opettajien tarvitsemat työ- ja sosiaalitalat olivat liian pieniä tai puuttuivat kokonaan useimmista kouluista.⁵⁵ Seuraavassa käsitellään koulutilojen puutetta koskevia kirjoituksia ensin yleisesti Oulun alueella ja sen jälkeen lähemmin pahimpia ongelmia eräissä kouluissa.

*Valitettavasti televisiossa ja julkisessa sanassa esitetty peruskoulu on vain kermavaahtoa kakun päällä mutta silkkoa sisältä koulurakennusten suhteen Oulussa. Kiirettä on konsulit!*⁵⁶

Noin puolessa Oulun kouluista jouduttiin turvautumaan niin sanottuun vuorolukuun. Toisessa vuorossa olevat nuoretkin oppilaat joutuivat välillä olemaan koulussa kello 18 asti. Opettajien mukaan iltapäivävuorossa olevien lasten keskittyminen ja jaksaminen oli aamun leikkien jälkeen heikentynyt. Kaleva -lehden 29.8. ilmestyneen artikkelin mukaan vuorolukujärjestelmä oli myös lisännyt vanhempien huolta lapsistaan, koska nämä olivat joutuneet jäämään aamupäiväksi yksin kotiin

⁵⁵ "Tutkimus Oulun läänissä: Peruskoulu lisää virikkeitä ja työtä" (art.). PT 1.8.1974; "Peruskoulu lisää virikkeitä ja työtä" (art.). KA 1.8.1974; "Opettajat pelkäävät peruskoulun jäävän hallintomalliksi" (art.). KT 1.8.1974; "Hyviä kokemuksia, mutta..." (art.). OL x.x.1974.

⁵⁶ Pentti Kaukonen " Oulun koulutilojen surkeat näkymät" (miel.). KA 16.9.1974.

ja pitämään itse huolta kouluun lähdöstään.⁵⁷ Kaupungin koulusuunnitelmaan oli kirjattu, että vuorolukujärjestelmä ei tutkimusten perusteella kuitenkaan vaikuttanut lasten oppimistuloksiin. Kansan Tahdossa 29.8. ilmestyneessä artikkelissa arvioitiin, että oppimistuloksiin vaikuttivat negatiivisesti yhteiskunnan sosiaaliset haitat ja vaikeudet.⁵⁸ Elokuun 17. julkaistussa Pohjolan Työ- lehden artikkelissa ja Kaleva -lehden 28. elokuuta ilmestyneessä pääkirjoituksessa mainittiin Rajakylän koulun tilanahtauden olevan niin paha, että ilman oppilassiirtoja koulussa olisi jouduttu ottamaan käyttöön kolmivuoroluku.⁵⁹

Koulusuunnitelmassa esitetyt koulujen laajennukset ja uusien koulujen rakentamiset eivät riittäneet kattamaan sekä ala-asteen että yläasteen opetustilojen tarvetta Oulussa. Tämä tuli ilmi 17.8. ilmestyneessä Kansan Tahto -lehden artikkelissa ja 16.9. Kaleva -lehden koulunjohtaja Pentti Kaukosen kirjoittamassa mielipideartikkelissa. Määrärahoja uusien koulujen rakentamiseen oli liian vähän ja valtionavun saaminen epävarmaa ja hidasta. Oulun kaupunginvaltuustoa oli selvästi moitittu sen haluttomuudesta puuttua koulujen remontoimiseen ja uusien rakentamiseen, vaikka koulujärjestelmän muutoksesta oli tiedetty jo useiden vuosien ajan.⁶⁰

Pohjolan Työ -lehden 17.8. julkaisemassa artikkelissa Koulutoimenjohtaja Arvo Silvenin mukaan tilanpuute Oulussa olisi saatu ratkaistua remontoimalla vanhoja kouluja ja rakentamalla alueelle vuosittain kaksi uutta koulua.⁶¹

Oppilaiden vanhempien ja koulujen välille oli koulujen tilanpuutteen johdosta syntynyt lehdissä vuoropuhelua. Siitä esimerkki oli keskustelu Oulun Keskuskoulun ja Aleksanterin koulun välisestä oppilassiirrosta. Kaleva -lehdessä 22.8. nimimerkki Ihmettelevä isä kirjoitti yhden Keskuskoulun 2. luokan siirron Aleksanterin kouluun. Hän ihmetteli, miksi vasta yhden vuoden koulua käyneet lapset oli valittu siirron kohteeksi, eikä vanhemmat oppilaat, joille koulutie oli jo tutumpi ja turval-

⁵⁷ "Rajakylän koulu ratkeamispisteessä" (art.). KA 29.8.1974.

⁵⁸ "Puoli valtakuntaa peruskouluun. Korvaavat koulut kiusana järjestelmänvaihdossa" (pk.). KT 24.7.1974.

⁵⁹ "Maanantaina mennään Oulussa peruskouluun" (art.). PT 17.8.1974; "Oulu peruskouluun - Tilanahtaus haittana" (pk.). KA 28.7.1974.

⁶⁰ "Koulujärjestelmä muuttuu: Pyhän jälkeen ei enää kansakoululaisia" (art.). KT 17.8.1974; Pentti Kaukosen " Oulun koulutilojen surkeat näkymät" (miel.). KA 16.9.1974.

⁶¹ "Maanantaina mennään Oulussa peruskouluun" (art.). PT 17.8.1974.

lisen tuntuinen. Kirjoittajan mukaan siirrosta tiedottava uutisointi tapahtui vasta koulujen alettua ja tuli yllätyksenä vanhemmille.⁶²

Keskuskoulun ala-asteen johtajan kirjoittama vastine nimimerkin Ihmettelevä isä mielipideartikkeliin ilmestyi seuraavana päivänä eli 23.8. Kaleva -lehdessä. Johtaja selitti tilapulan johtaneen kahden toisen luokan ja kahden neljännen luokan siirtämiseen Aleksanterin kouluun. Syynä viidensien ja kuudensien luokkien jäämiselle Keskuskoulun tiloihin oli näiden luokkien oppilaiden vähäinen lukumäärä suhteessa nuorempiin ikäryhmiin. Ala-asteen johtaja halusi korostaa vanhemmille, että aikaisempina vuosina siirron kohteina olleet oppilaat olivat sopeutuneet nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen ja viihtyneet uudessa koulussaan. Tilaongelmien hän toivoi helpottuvan vuoden 1974 aikana, jolloin Keskuskoulun tiloissa väliaikaisesti toimiva kouluvirasto pääsisi muuttamaan muualle. Mielestäni molempien kantojen tullessa keskustelussa esille olivat lukijat saaneet selkeämmän kuvan koulujen ongelmista sen vastakkaisista näkökulmista.⁶³

Uutisoinnin laajuuden ja sisällön perusteella tilaongelma oli pahinta Rajakylän alueella. Kaleva -lehti julkaisi kahdesti 25.8. ja 29.8. kirjoituksia koskien Rajakylää. Ensimmäinen näistä oli mielipideartikkeli. Myös Kansan Tahto kirjoitti ongelmasta 29.8. Näiden kirjoitusten mukaan vain kaksi vuotta vanha Oulun Rajakylän väliaikaiseksi tarkoitettu koulutalo oli ääriään myöten täynnä. Rajakylän ala-asteen koulunjohtajan Heimo Saksion mielestä oli käsittämätöntä, että Rajakylään oli rakennettu niin pieni koulu, vaikka asukasluku alueella kasvoi nopeasti. Rajakylän ala-asteen piirissä asui 456 oppilasta, mutta paikalliseen kouluun oli saatu ahdettua heistä vain 193. Tämäkin oli 70 oppilasta enemmän kuin mihin koulu oli mitoitettu. Huoneet olivat monitoimitiloja ja niitä muokattiin aina seuraavan tunnin tarpeiden mukaan. Varastokomerokin, joka oli talvisin kylmä oli jouduttu muuntaamaan erityisopetustilaksi. Tukiopetus tapahtui käytävällä, jos sitä varten löytyi ylimääräisiä pulpetteja. Liikuntasalia ei koulussa ollut vaan tunnit pidettiin samanaikaisesti yhdelle ryhmälle tyhjennetyssä luokahuoneessa ja toiselle ryhmälle sään salliessa ulkona. Tämä oli ainoa tapa, jolla voitiin mahdollistaa se, että myöhem-

⁶² Nim. Ihmettelevä isä ””Oppilasystävällinen peruskoulu”” (miel.). KA 22.8.1974.

⁶³ Nim. Keskuskoulun ala-asteen johtaja ”Oulun peruskoulun oppilasjärjestelyt (vast.). KA 23.8.1974.

mässä vuorossa olevat lapset pääsivät päättämään koulunsa kello viiden aikoihin. Myllyojan ja Haapalehdon kaupunginosien ennustettiin kasvavan muutonliikkeen johdosta joutuvan samaan ongelmalliseen tilanteeseen kuin Rajakylä.⁶⁴

Yli puolet Rajakylän ala-asteen koulua normaalisti käyvistä lapsista jouduttiin kyyditsemään päivittäin Risuniittyyn, jossa myös oli käytössä vuoroluku. Rajakylään oli viime vuosina muuttanut paljon uusia perheitä, jotka olivat opetuskauden alussa järkyttyneinä saaneet kuulla, että heidän lapsensa eivät välttämättä saaneetkaan käydä lähikoulua. Kaleva -lehden 29.8. artikkelissa koulutoimenjohtaja Saksio moitti kaupunkia ja katsoi sen asettavan etusijalle uusien vapaa-ajan palveluiden kehittämisen koulujen rakentamistarpeen kustannuksella.⁶⁵

Kaleva -lehti uutisoi 22.8. Kaukovainion alueesta, jonka koulusta oli jouduttu siirtämään pois yksi opettaja ja yksi kolmosluokka. Puolet luokasta oli siirtynyt opiskelemaan Nokelan kouluun ja loput oli sulautettu muihin Kaukovainion koulun kolmannen vuoden luokkiin. Opettaja sen sijaan oli siirtynyt Pateniemelle. Kaukovainion koulu oli mitoitettu 22 luokalle, mutta lasten määrän vuoksi koulussa oli 32 luokkaa. Paulaharjun koulussa taas olivat pommisuoja myöten kaikki tilat opetuskäytössä ja ekaluokkalaisia lukuun ottamatta kaikki lapset olivat vuoroluvussa.⁶⁶

Mikäli Kempeleen kunta ei välittömässä lähitulevaisuudessa saa rakennuslupaa peruskoulunsa yläasteelle, muodostuu tilanne koulutilojen suhteen kunnan alueella täysin kestävämmäksi. Koulutilojen puute on huutava.⁶⁷

Kempeleen peruskoulun yläasteen yleisaineiden opettajan Asko Kuoppamäen haastattelu julkaistiin Oulu-lehden artikkelissa. Hänen mukaan Kempeleen kunta tarvitsi rakennusluvan uudelle koululle mahdollisimman nopeasti. Muussa tapauksessa tilanne koulutilojen suhteen kävisi alueella täysin sietämättömäksi. Kempe-

⁶⁴ "Rajakylän koulu ratkeamispisteessä" (art.). KA 29.8.1974; Heimo Saksio "Rajakylän koulukaaos" (miel.). KA 25.8.1974; "Rajakylä tarvitsee kunnan koulun ja pian" (pk.). KT 29.8.1974.

⁶⁵ "Rajakylän koulu ratkeamispisteessä" (art.). KA 29.8.1974.

⁶⁶ "Vanhempia oudoksuttaa: Oulun kouluissa oppilassiirtoja" (art.). KA 22.8.1974.

⁶⁷ "Koulutiloista huutava pula" (art.). OL X.X.1974.

leen kunnassa rakennettiin uusia asutusalueita, mikä tuli vaikuttamaan koulupaikkojen tarpeeseen. Vaikka rakennuslupan saaminen uudelle koulurakennukselle olikin hyvin todennäköistä, pelkona oli, että uusi rakennus tulisi helpottamaan tilantarvetta vain väliaikaisesti oppilasmäärän kasvaessa. Kunnan koulut olivat jo joutuneet siirtämään osan opetuksestaan muihin tiloihin. Kirkonkylässä sijaitseva yläaste toimi osittain vanhassa pappilassa. Samaan ratkaisuun oli päätynt Ylikylän ala-aste, joka paikallisen pappilan lisäksi oli vallannut tiloja Urheiluseura Pyrinnön kuntosalista. Seuraavana vuonna Ylikylän koululaisten määrän ennustettiin nousevan siinä määrin, että siellä odotettiin syntyvän neljä uutta luokkaa jo ennestään liian ahtaaseen kouluun. Pelkona olikin siirtyminen pysyvästi lasten vuoroluukuun, mikä nähtiin haitallisena oppilaiden jaksamiselle.⁶⁸

Kaleva -lehden 3.8. ilmestyneen artikkelin mukaan Ylivieskassa peruskouluun siirtyminen oli aiheuttanut tilapulan varsinkin Keskustan ja Kiviojan kouluissa. Tämän vuoksi oli Kiviojan koululta jouduttu siirtämään joitakin kuudennen luokan oppilaita keskustan kouluun. Sieltä taas kaksi opettajaa luokkineen oli muuttanut opiskelemaan parakkeihin.⁶⁹ Ylivieska oli anonut rakennuslupaa uudelle yläasteelle, joka kuitenkin tulisi valmistumaan vasta muutaman vuoden sisällä kertoo Kaleva -lehti 16. elokuuta.⁷⁰

Oulun alueella toimivan koulunjohtaja Pentti Kaukosen mukaan koulutilojen uudistaminen olisi pitänyt ottaa perusteellisesti huomioon jo peruskoulujärjestelmän suunnitteluvaiheessa. Rakentaminen olisi pitänyt aloittaa 5-10 vuotta aikaisemmin. Oulussa koulujen rakentaminen oli hänen mielestään auttamattomasti jäljessä, puhumattakaan alueista jotka siirtyivät peruskouluun vuosi tai kaksi aikaisemmin kuten Lappi. Näin uutisoitiin Kaleva -lehdessä 16.9.⁷¹

Lapin läänin tilanne toimikin esimerkkinä peruskoulun tulon jälkeisestä opetustilojen puutteesta. Siellä pelättiin koulujen rakentamisen hidastuvan entisestään, kun koulujärjestelmän muutos leviäisi etelään tiheämmin asutuille alueille, kuten

⁶⁸ "Koulutiloista huutava pula" (art.). OL X.X.1974.

⁶⁹ KA 3.8.1974.

⁷⁰ "Ylivieskan peruskoulussa vaikea hallintotilanne" (art.). KA 16.8.1974.

⁷¹ Pentti Kaukonen "Oulun koulutilojen surkeat näkymät" (miel.). KA 16.9.1974.

Kaleva -lehdessä uutisoitiin 28. heinäkuuta. Pelkona oli, että rakentamisessa jäävät toiselle sijalle koulut, joiden koulupiiri kattaa vähemmän lapsia kuin maan asutummilla alueilla, vaikka tilantarve olisi syrjäisemmillä seuduilla yhtä akuutti.⁷²

Vanhojen koulurakennusten muuttaminen peruskoulun tarpeisiin sai aikaan enemmän uutisointia kuin mikään muu koulujärjestelmänmuutokseen liittyvä aihe. Kaikki neljä lehteä uutisoivat asiasta ja kirjoitusten luonne oli hyvin samanlainen. Huoli peruskoulujärjestelmän onnistumisesta ja oppilaiden vanhempien suuttumus lasten siirtämisestä toisiin kouluihin loi lehdille yhteisen vihollisen. Ideologiset erimielisyydet siirtyivät syrjään sekä uutisoinnissa että mielipidekirjoituksissa, kun vastapuolena oli peruskoulujärjestelmän muutoksesta vastaavat kaupungin viranomaiset ja heidän laatimansa koulusuunnitelma. Koulusta puhuttiin lehdissä jo kolme viikkoa ennen kouluvuoden alkamista ja 28.7 – 29.8. välisenä aikana Rajakylän tilanteesta kirjoitettiin yhdeksän kertaa sanomalehdissä. Myös mielipidekirjoituksia julkaistiin paljon koulutilaongelmasta. Nämä tulivat joko oppilaiden vanhemmilta tai koulujen henkilökunnalta.

3.2. Koulukuljetukset puhuttavat lehdissä

Lehtikirjoitusten perusteella myös oppilaiden koulukuljetukset aiheuttivat huolta sekä vanhemmille että kunnalle. Oulun alueella tilanne oli pahin Rajakylän peruskoulun oppilailla. Kaleva -lehden 22. ja 29. elokuuta ilmestyneiden artikkelien mukaan yhteensä kymmenen luokkaa jouduttiin päivittäin kuljettamaan linja-autoilla Risuniityn kouluun. Pieni osa lapsista piti siirtää vieläkin kauemmaksi Kuivasjärvelle ja Etelä-Kelloon. Vanhempien mukaan koulunsa aloittaneet lapset olivat petyneitä saatuaan tietää, etteivät mahtuisi tuttuun lähikouluun ja joutuivat sen sijaan kulkemaan linja-autolla entuudestaan tuntemattomalle alueelle.

*Varsinkin ekaluokkalaisten siirrot huolestuttavat vanhempia. Tällaista se peruskoulu sitten on, he kysyvät.*⁷³

⁷² "Oulu peruskouluun - Tilanahtaus haittana" (art.). KA 28.7.1974.

⁷³ "Vanhempia oudoksuttaa: Oulun kouluissa oppilassiirtoja" (art.). KA 22.8.1974.

Koulukuljetukset vaikuttivat myös niihin lapsiin jotka olivat saaneet jäädä Rajakylän kouluun opiskelemaan. Kuljetuksiin käytetyt ajoneuvot lisäsivät vaaratilanteita koulun edustalla, varsinkin läheisellä Koisotiellä, mihin ei pyynnöistä huolimatta oltu saatu suojatietä turvaamaan lasten koulumatkaa. Rajakylän koulun rehtori Heimo Saksio kertoi, että koulukuljetukset olivat tuoneet lisääntyneen liikenteen haitat vastaavasti myös Risuniityn koulun alueelle.⁷⁴

Helsingissä heinäkuussa 1957 annetun kansakoululain 27 §:n mukaan koulukyydityksen maksaminen kuului kaupungille, jos koulupiirin sisällä oppilaalle kertyi enemmän kuin viisi kilometriä koulumatkaa.⁷⁵ Rajakylän koulun oppilaiden kohdalla oli kuitenkin jouduttu tekemään poikkeus koulumatkan pituudesta, koska lasten matka Risuniityn koululle olisi muuten edellyttänyt vaarallisena pidetyn nelostien ylittämistä.⁷⁶

Oulun kaupungin ulkopuolella turvauduttiin myös koulukuljetuksiin, mutta näihin oli yleensä syynä liian suuren oppilasmäärän sijaan liian pieni oppilasmäärä. Kyläkouluja jouduttiin sulkemaan vuosittain, vaikka peruskoulun kokonaisoppilasmäärä oli aikaisempaa suurempi ja koulukohtaista oppilasminimiä oli alennettu. Suomessa koulukuolemia tapahtui Oulun läänissä enemmän kuin muualla maassa kertoi Kansan tahto 13.9.⁷⁷ Kyläkoulun sulkemisen jälkeen jäljellä olevat lapset kuljettiin lähimpään suureen kouluun. Kuljetukset aiheuttivat lisäkustannuksia kunnalle ja koulupäivän turhaa pitenemistä lapsille. Pohjolan Työ -lehdessä 6.8. joukko lastenlääkäreitä olikin havainnut lapsiin kohdistuvia negatiivisia vaikutuksia, jotka aiheutuivat pitkien matkojen koulukyydityksistä ja siirtymisestä pienestä kyläkoulusta suureen vilkkaaseen kouluun.⁷⁸

Kaleva -lehteen 20.9. nimimerkillä ”Sivusta seurannut” kirjoittaneen henkilön mukaan kaupunkien olisi kannattanut kuljettaa lapsia täyteen ahdetuista kouluista syrjäkyliin täyttämään kouluja siellä. Kommentissa kuvailtiin miten maaseudulla

⁷⁴ ”Rajakylän koulu ratkeamispisteessä” (art.). KA 29.8.1974; ”Vanhempia oudoksuttaa” (art.). KA 22.8.1974.

⁷⁵ Kansakoululaki 1.7.1957 As.kok. 247/1957.

⁷⁶ ”Oulu siirtymisvuorossa” (art.). KA 17.8.1974.

⁷⁷ ”Koulukuolemia eniten Oulun läänissä” (art.). KT 13.9.1974.

⁷⁸ ”Kyläkoulut lopettavat koulumatkat pitenevät” (art.). PT 6.8.1974.

lapset joutuivat kulkemaan koulua varten päivittäin jopa 150 kilometriä asutummille alueille. Hän kyseli miksi ei tehtäisi samaa toisinpäin asutuskeskuksista maalle?⁷⁹

Koulut ja vanhemmat olivat huolissaan oppilaiden turvallisuudesta ja jaksamisesta koulukuljetusten lisätessä koulupäivän pituutta. Pahin tilanne Oulussa oli Rajakylässä, josta Kaleva -lehti uutisoi kahdesti, muiden lehtien reagoimatta tilanteeseen. Kansan Tahto ja Pohjolan Työ kirjoittivat sen sijaan Oulun kaupungin ulkopuolella olevasta tilanteesta. Näissä artikkeleissa painotus oli asutuskeskuksen ulkopuolelle jäävien oppilaiden vaikeudesta päästä osalliseksi osasta peruskoulun tuomista uudistuksista pidempien välimatkojen takia. Toisena ongelmana oli koulujen lopettaminen harvaan asutuimilla alueilla, mikä lisäsi lasten kuljetuksia entisestään.

⁷⁹ Nim. Sivusta seurannut ”Oulun kouluolot” (miel.). KA 20.9.1974.

4. Yksityisistä kouluista uutisoiminen

Kansa- ja kansalaiskoulut olivat kunnallisia kouluja, oppikoulut sen sijaan olivat joko valtion ylläpitämiä tai itsenäisiä. Valtio osti suurimman osan itsenäisistä kouluista ja siirsi ne kuntien omistukseen. Muutoksella haluttiin vähentää kuntien osuutta kustannuksista ja helpottaa hallinnon- ja opetuksen valvontaa. Siirtymän jälkeen melkein kaikki Suomen peruskoulut olivat kunnan omistuksessa.⁸⁰

Kansan Tahto lehdessä uutisoitiin 24. ja 30. heinäkuuta yksityisten koulujen siirtymisestä kunnan omistukseen. Peruskoulujärjestelmän tullessa voimaan yksityiset koulut saattoivat joko siirtyä kaupungin kouluksi tai jäädä niin sanotuiksi korvaaviksi kouluiksi. Oppilaiden kannalta korvaava koulu toimi täysin samalla tavalla kuin kunnan oma peruskoulu. Molemmissa noudatettiin samaa opetussuunnitelmaa ja sosiaaliset edut olivat samat. Opettajien pätevyysvaatimukset olivat samat, mutta korvaavan koulun johtokunta päätti itse opettajavalinnoistaan. Korvaavat koulut olivat samassa asemassa koulupiirien suhteen kuin kunnan peruskoulut. Vanhemmat eivät voineet siirtää lapsiaan korvaavaan kouluun lapsen koulupiirin ulkopuolelta eikä koulu voinut itse valita oppilaitaan.⁸¹ Pohjolan Työ -lehden 24.8. artikkelin mukaan korvaava koulu tuli kaiken kaikkiaan kalliimmaksi veronmaksajille, koska kunta ei saanut valtionapua korvaavien koulujen pääomamenoihin, kuten velkojen maksamiseen.⁸²

*Ero on omistussuhteissa, yksityiset omistavat kaupunki maksaa.*⁸³

Kunnanvaltuustolla oli oikeus päättää haluaako kunta ottaa koulut omistukseensa vai jättää ne korvaaviksi kouluiksi. Koulujen asemaa koskeva sopimus solmittiin yksityiskoulun johdon ja omistajien sekä kunnan välillä. Opetusministerin poliittisen sihteerin Jorma Westlundin mukaan oli mahdollista, että uudistuksen toteuttua koko maassa korvaavien koulujen määrä olisi voinut nousta noin viiteen-

⁸⁰ Manninen 1995, 248 - 249.

⁸¹ KT 30.7.1974; "Puoli valtakuntaa peruskouluun. Korvaavat koulut kiusana järjestelmävaihdossa" (pk.). KT 24.7.1974.

⁸² "Uusi koulujärjestelmä innostaa" (art.). PT 24.8.1974.

⁸³ "Puoli valtakuntaa peruskouluun. Korvaavat koulut kiusana järjestelmävaihdossa" (pk.). KT 24.7.1974.

kymmeneen. Elokuussa 1974 maassa oli korvaavia peruskouluja yhteensä neljä, nämä olivat kaikki ruotsinkielisiä kouluja suomenkielisissä kunnissa.⁸⁴

Tuiran yhteiskoulun asema Suomen muuttuvassa koulujärjestelmässä oli pitkään neuvottelujen kohteena ja Kansan Tahto uutisoikin asiasta neljästi 24.7. - 1.8. välisenä aikana. Heinäkuussa 1974 Tuiran yhteiskoulun kohtalosta neuvoteltiin useaan otteeseen ja lopullinen ratkaisu saatiin aikaan vasta kaksi päivää ennen 1.8.1974 tapahtunutta siirtymistä peruskoulujärjestelmään. Oulun koulutoimenjohtaja Arvo Silvénin mukaan koulujärjestelmän vaihtumisessa oli päällimmäisenä ja kiperimpänä ongelmana juuri Tuiran yhteiskoulun asema. Kaupungin kymmeneistä kouluista tämä yksi tuntui aiheuttavan huolta ja työtä enemmän kuin muut.⁸⁵

Tuiran yhteiskoulun kannatusyhdistys, koulun johtokunta ja Oulun kaupunginvaltuusto pääsivät heinäkuun 31. päivänä sopuun Tuiran yhteiskoulun siirtämisestä kaupungin omistukseen. Tuiran yhteiskoulun johtokunnan puheenjohtaja Risto Harjun mukaan neuvottelut sujuivat hyvin asiallisesti ja eheässä ilmapiirissä. Liittyminen tapahtui Yksityisoppikoulujen liiton lähettämien juristien vastustelusta huolimatta.⁸⁶ Myös Kaleva -lehti kirjoitti Tuiran koulun siirtymisestä kunnan omistukseen uutisoimalla 28.7., että lopullisen päätöksen myötä Tuiran yhteiskoulu muuttui peruskoulun yläasteeksi jossa oli luokat 7-9.⁸⁷

Kaleva- ja Kansan Tahto lehdissä kirjoitettiin heinä- elokuun vaihteessa Tuiran lisäksi myös Lassinkallion yhteiskoulun siirtymisestä kunnan omistukseen. Lassinkallion yhteiskoulun tilanne oli kesällä 1974 ollut hyvin samanlainen kuin Tuiran yhteiskoulun. Oulun kaupunki oli ennen heinäkuun loppua neuvotellut Lassinkallion yhteiskoulun kannatusyhdistyksen kanssa alustavan sopimuksen, jonka mukaan Lassinkallion koulu tulisi toimimaan korvaavana kouluna vähintään vuoden 1974 ajan. Lopullinen ratkaisu tapahtui 31.7. kokouksessa, jossa alustava sopimus oli tarkoitus hyväksyä. Valtuutettu Paavo Korhonen totesi kaupunginhallituksen

⁸⁴ "Uusi koulujärjestelmä innostaa" (art.). PT 24.8.1974.

⁸⁵ "Puoli valtakuntaa peruskouluun. Korvaavat koulut kiusana järjestelmänvaihdossa" (art.). KT 24.7.1974; KT 30.7.1974.

⁸⁶ "Tuiran yhteiskoulu siirtyy kaupungille" (art.). KT 1.8.1974; KT 30.7.1974.

⁸⁷ "Oulu peruskouluun - Tilanahtaus haittana" (art.). KA 28.7.1974.

esityksen johdosta pitämässään puheenvuorossaan, että koulun ja kaupungin välistä sopimuksesta huolimatta kaupunginhallitus saattoi nyt koulujärjestelmälain muutoksen jälkeen harkita uudelleen paneeko se sopimuksen täytäntöön vai ei. Lassinkallion yhteiskoulu päätettiin siirtää kaupungin hallintaan elokuun 13. päivänä. Oulun kaupunginhallitus päätti luopua aikaisemmasta sopimuksestaan Lassinkallion yhteiskoulun kannatusyhdistyksen kanssa ja käytti hyväkseen lakimuutoksen tuomaa parempaa neuvotteluasemaansa. Oulun alueen ainoaksi korvaavaksi kouluksi jäi Kansan Tahdon mukaan Svenska privatskolan i Uleåborg.⁸⁸

Peruskoulujärjestelmään siirtymisen aikana Suomen yksityiset koulut saattoivat jäädä yksityisiksi tai siirtyä kunnan omistukseen. Valintaa helpottamaan ja pakottaakseen koulut haluamaansa päätökseen eduskunta teki lakimuutoksen, joka antoi kunnalle vallan päättää koulujen kohtalosta. Oulun alueella oli kaksi yksityistä koulua joiden kanssa kunta joutui pitkään neuvottelemaan ennen lakimuutosta. Päätös piti tehdä ennen Oulun virallista siirtymistä peruskoulujärjestelmään 1.8.1974. Kansan Tahto uutisoi ahkerasti varsinkin Tuiran yhteiskoulun neuvotteluista ja lopullisesta siirtymisestä kunnan omistukseen. Samasta aiheesta Kaleva kirjoitti vain kerran, kun ratkaisuun oltiin jo pääsemässä. Lassinkallion yksityisen koulun kohdalla tilanne oli samanlainen kuin Tuiran yhteiskoulun. Ainoat uutisoijat olivat Kaleva ja Kansan Tahto ja näistä jälkimmäinen oli ahkerampi. Vasemmalle nojautuvat lehdet uutisoivat Kaleva -lehteä enemmän yksityisistä kouluista, joiden ylläpitämisen katsottiin olevan veronmaksajille kalliimpaa ja asettavan alueen oppilaat eriarvoiseen asemaan omien sisäisten sääntöjensä kautta. Yksityisistä ja korvaavista kouluista kirjoittaminen loppui kokonaan 1.8.1974 jälkeen.

⁸⁸ "Oulu peruskouluun - Tilanahtaus haittana" (art.). KA 28.7.1974; "Tuiran yhteiskoulu siirtyy kaupungille" (art.). KT 1.8.1974; KT 30.7.1974.

Loppulause

Tutkielmani tarkoitus oli selvittää peruskoulujärjestelmään siirtymisen uutisointia Oulun alueella. Lehdistä löytyi materiaalia runsaasti ja se oli sekä sisällöltään että luonteeltaan hyvin vaihtelevaa. Yleisen kansalaisia tiedottavan uutisoinnin lisäksi lehdistä löytyi paljon voimakkaita mielipiteitä koulumuutoksesta, sekä puolesta että vastaan. Kaleva, Kansan Tahto, Pohjolan Työ ja Oulu-lehti julkaisivat yhteensä 62 kirjoitusta peruskoulujärjestelmään siirtymiseen liittyen.

Voi pohtia kuinka paljon kirjoittajien oma sosiaalinen tilanne tai ideologinen suuntaus oli vaikuttanut heidän asenteisiinsa peruskoulusta ja sen tarpeellisuudesta. Mielestäni tämä näkyikin osassa mielipidekirjoituksia. Myös lehtien poliittinen sitoutuminen näkyi selvästi Kansan Tahto- ja Pohjolan Työ -lehtien kohdalla. Kaleva ja Oulu-lehti pyrkivät julkaisuissaan selvästi kulkemaan enemmän poliittista ja ideologista keskitietä. Oulu-lehti oli kaupunkilehti ja sellaisena sitoutumaton ja vähemmän ideologisesti painottunut, kun taas Kaleva oli poliittisesti enemmän yhteyksissä oikeistoon.

Peruskoulujärjestelmää koskeva uutisointi oli Kaleva -lehdessä sävyltään hyvin neutraalia, kun taas mielipidekirjoituksissa olivat usein kiistan molemmat kannat edustettuina. Kaleva oli suurin Oulun alueen sanomalehdistä, joten liian selkeä ideologinen linja olisi vaikuttanut lukijamäärään. Kansan Tahto ja Pohjolan Työ -lehdille oli eduksi selvä sosialistisen ideologian ja vasemmistopuolueiden suosiminen sekä uutisoinnissa että mielipidekirjoituksissa. Lukijakunta oli valmiiksi vasemmistopainotteista, joten ”oikeisto- tai porvaripropagandasta” puhuminen ei laskenut sen levikkiä.

Uutisointi koulujärjestelmän muutoksesta oli hiljaisempaa 1.7. - 17.8. välisenä aikana. Uusi kouluvuosi ei ollut alkanut joten koulumuutoksen vaikutukset eivät vielä tuntuneet lasten ja heidän vanhempien arjessa. Kouluissa kävi kuitenkin jo kuhina ja näistä järjestely- ym. toimista jonkin verran kirjoiteltiin lehtiin. Varsinkin entisten kansa- ja oppikoulujen opettajien lisäkoulutuksen tarpeesta puhuttiin jo jonkin verran, samoin koulutilojen puutteesta. Tietoa mahdollisista Oulun alu-

een tulevista ongelmista saatiin jo ennen uuden lukuvuoden alkamista. Oulussa ilmestyneissä lehdissä esiintyi kirjoituksia Lapin läänin ja Kainuun peruskouluun siirtymisen aiheuttamista ongelmista. Näihin lukeutuivat pula pätevistä opettajista ja vanhojen koulutilojen epäsopivuus uuden järjestelmän tarpeisiin.

Mielipidekirjoittelu aiheesta lisääntyi nopeasti 19.8.1974 tapahtuneen uuden kouluvuoden alkamisen jälkeen. Oppilaat ja heidän vanhempansa huomasivat peruskouluun siirtymisen aiheuttavan sekä positiivisia että negatiivisia muutoksia koulunkäyntiin. Vanhempien suurimpana huolenaiheena sekä negatiivisten mielipidekirjoitusten kohteena olivat koulujen tilanahtaus ja oppilassiirrot Oulun alueen koulujen välillä. Yleinen uutisointi kohdistui koulun alkamisen jälkeen syntyneiden ongelmien selvittämiseen ja joissain tapauksissa heikkoihin yrityksiin sysätä vastuu epäkohdista eri tahoille. Myös oppiaineissa tapahtuvista muutoksista puhuttiin lehtien sivuilla. Milloin mikäkin oppiaine nähtiin tarpeettomana, jolloin se sai kritiikkiä tuntimäärän kasvaessa toisen oppiaineen kustannuksella. Jos kaikki koulujen opettajat ja mielipideartikkelien kirjoittajat olisivat saaneet tahtonsa läpi olisivat oppilaat joutuneet olemaan luokassa useita tunteja enemmän viikossa.

Hyvin samalla linjalla jatkui lehtien kirjoitukset peruskoulusta vielä vuoden 1974 syyskuun ajan. Mielipidekirjoitusten määrä alkoi selvästi vähentyä, mutta aiheet pysyivät samoina. Samoin oli muiden artikkelien ja uutisoinnin kanssa. Syyskuun loppuun asti päiviteltiin Rajakylän koulun oppilaiden koulukuljetuksia ja mietittiin milloin hyväksyttäisiin uuden koulun rakennuslupa. Lappia ja Kainuuta käytettiin edelleen esimerkkeinä alueista, joilla koulujärjestelmämuutoksen aiheuttamat ongelmat olivat vielä osittain ratkaisematta. Vaikka näillä alueilla oli siirtyminen tapahtunut jo yksi tai kaksi vuotta aikaisemmin ja varoittavaa uutisointia oli varmasti tullut jo ennen heinäkuuta 1974, ei Oulun alueella oltu osattu varautua tarpeeksi peruskoulun käynnistykseen.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Sanomalehdet

Kaleva 1.7.1974-30.9.1974

Kansan Tahto 1.7.1974-30.9.1974

Oulu-lehti 1.7.1974-30.9.1974

Pohjolan Työ 1.7.1974-30.9.1974

II Painetut lähteet

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistuva ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta 2019: Valtioneuvoston julkaisuja, Helsinki.

Suomen asetuskokoelma (As.kok.) 1957.

Mäki-Kuutti, Tarmo 1971: Peruskoulu: Mitä koulunuudistus merkitsee. WSOY.

III Tutkimuskirjallisuus

Iisalo, Taimo 1988: Kouluopetuksen vaiheita. Keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin. Otava.

Huttunen, Pertti 1986: Oulun kaupungin kansakoulu 1874-1974. 2. osa oppivelvollisuuskoulusta peruskouluun 1921-1974. Oulun kaupunki.

Kettunen, Pauli, Simola, Hannu, Marja Jalava & Janne Varjo 2012: "Tasa-arvon ihan-
teesta erinomaisuuden eetokseen". Pauli Kettunen & Hannu Simola, *Tiedon
ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-
luvulle*. s. 25 – 62 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Löyttyniemi, Veikko 1998: "Sanomalehdistön rakenne ja talous 1940-luvulta 1980-
luvulle". Päiviö Tommila, *Suomen lehdistön historia 3: Sanomalehdistö sodan
murroksesta 1980-luvulle*, s. 364. Edita.

Manninen, Turo 1995: Oulun kaupungin historia VI 1945-1990. Oulun kaupunki.

Nurmi, Veli 1989: Kansakoulusta peruskouluun. WSOY.

Sarjala, Jukka 1997: "Peruskoulu-uudistuksen toimeenpano eduskunnassa ja val-
tioneuvostossa". Tuula Hyyrö, *Itsenäinen suomalainen koulu. Suomen koulu
historiallisen seuran vuosikirja 1997*, s. 123 – 141. Suomen kouluhistorialli-
nen seura.

Vuorio, Kaija 2009: Sanoma, lähettäjä, kulttuuri. Lehdistöhistorian tutkimustradi-
tiot Suomessa ja median rakennemuutos. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.